

A 50 ANYS DE LES PIANOS MÈCANIQUES

LA NOVEL·LA DE LA COSTA BRAVA COMPLEIX MIG SEGLE

Es compleixen 50 anys de la publicació de la novel·la *Les pianos mécaniques* (Ed. Robert Laffont, 1962), *Los organillos* en l'edició espanyola de 1972. Se l'ha considerat la més gran novel·la dedicada a la Costa Brava. Amb ella, l'escriptor Henri-François Rey (Tolosa de Llenguadoc, 1920 – París, 1987) va escandalitzar l'Espanya catòlica i oficial. Des d'una posició amoral, l'autor presenta un nen que durant les vacances d'estiu se les

campa com pot mentre el seu pare, un dom Joan de por, papalloneja de flor en flor. Juan Antonio Bardem va dirigir-ne l'adaptació al cinema en un glamurós rodatge a Cadaqués l'estiu de 1964 amb Melina Mercouri, James Mason i Hardy Krüger.

DANIEL BONAVENTURA > TEXT

JOAN VEHÍ > FOTOS

tortuosa, esclafada sota un sol encegador, temperada per la brisa del Mediterrani, una remota vila de cases blanques de pescadors comandades per dones que vesteixen de negre s'ha convertit en la meca de l'erotisme i la disbauxa d'estiu. És el punt de trobada d'artistes i gent excèntrica disposada a deixar-se portar per l'aventura, una Sodoma i Gomorra que emergeix en contrast a una població

nativa ancorada en l'immobilisme i en la tradició. Vincent, un jove parisenc que pateix de buidor existencial en ple miracle econòmic, hi arriba disposat a superar la seva crisi. Però no serà tan fàcil. La vida és més dura del que sembla.

Aquest és el plantejament de *Les pianos mécaniques* (*Los organillos*), una novel·la de quasi cinc-cents pàgines que l'escriptor Henri-François Rey va ambientar al Cadaqués que els artistes havien convertit en can Seixanta. La vila va fascinar l'escriptor occità, com abans ja havia captivat amb el seu magnetisme Picasso, Eugeni d'Ors i Dalí, abans que el turisme de masses portés la banalització. Rey va residir de forma intermitent a Cadaqués al llarg de trenta anys i, en

Amb el banyador i un parell de mudes per tot equipatge, la burgesia parisenca no espera el segon dia de vacances per precipitar-se en veloços descapotables cap a Caldeya, un llogarret on el gall encara fa de despertador i el principal mitjà de transport és l'ase. Situada al final d'una carretera

Una remota vila de cases blanques de pescadors comandades per dones que vesteixen de negre s'ha convertit en la meca de l'erotisme i la disbauxa d'estiu

>> *Fotogrames de Los pianos mecánicos (1964) de Juan Antonio Bardem, rodats a Cadaqués.*

morir, les seves cendres es van escampar per les roques del cap de Creus. Marcel Duchamp, Richard Hamilton, Man Ray, John Cage, Dieter Roth i molts altres van convertir el municipi un petit paradís al marge de la rigidesa de les convencions socials. L'actor i publicista Lluís Molinas diu al seu llibre *Costa Brava: plató de cinema*: «En cap moment de la novel·la es fa menció de Cadaqués, però tothom sabia que Rey havia “calcat” personatges que li eren força familiars dins l'ambient turístic de la població».

Nascut a Tolosa de Llenguadoc, fill d'un català del Rosselló, François Rey va ser home de vida intensa i curta. Com els seus personatges, era un bevedor i un faldiller compulsiu. A la novel·la, l'ingenu Vincent arriba a Caldeya àvid de noves experiències. I intenta veure satisfets el seus capricis hedonistes al costat de Jenny, una dona madura d'una bellesa pertorbadora. De forta personalitat independent, Jenny està de tornada de tot, i no es deixa ajudar ni en la com-
p-li-
ca-

CBO1 - FONS DIARI DE GIRONA - AUTOR DESCONEGUT

>> François Rey, un rostre solcat en plena maduresa.

da feina de portar un local de copes que no tanca fins a la matinada. Regnier és el pare solter del nen, un escriptor d'èxit voltat de joves, *alter ego* de l'autor. Allà, en un ambient etílic i de festa infinita, els homes coquetegen amb noietes tan divertides i bronzejades com superficials, mentre les esposes es fan càrrec de la casa i dormen soles vetllant la mainada. En aquest ambient d'incomunicació, el jove Vincent aconseguirà embolicar-se amb Jenny, però acabarà fugint espantat, tan de

pressa com va arribar, d'una dona que té un passat tèrbol, que s'ha fet ella mateixa a base d'emergir de les clavegueres, a força de voluntat. L'autor ridiculitza aquí el noi de casa bona, que ha pujat entre cotons. La societat decadent, consagrada a l'hedonisme que presenta Rey, troba molts paral·lelismes amb *La dolce vita*, de Federico Fellini, pel·lícula que s'havia estrenat dos anys abans, el 1960, tot i que a Espanya va ser censurada i no es va poder veure fins el 1980. Però si d'alguna font beu a raig François Rey, és de *Bonjour tristesse*, de François Sagan, publicada el 1954, i que va desencadenar un sotrac a la societat benpensant francesa quan es recomponia, segura de si mateixa, després de la II Guerra Mundial. D'alguna manera es respiren ja vents de revolta, aires del Maig del 68.

Rey va residir de forma intermitent a Cadaqués al llarg de trenta anys i, en morir, les seves cendres es van escampar per les roques del cap de Creus

>> *Trobada amb Salvador Dalí.*

BEVEDOR I FALDILLER COMPULSIU

Jordi Soler, al seu llibre *Salvador Dalí y la más inquietante de la chicas yeyé* (Mondadori, 2011), escriu: «François Rey aprovechó para conversar a fondo con mi prima, aunque ahora que lo pienso creo que lo que hacía era tirarle los tejos y desde luego beber whisky en unos vasitos que cogía con dos dedos antes de meterse de un solo envión todo el contenido a la boca, un movimiento veloz y compulsivo que tenía más de balazo que de trago». Soler recrea aquí una trobada l'any 1970 a Barcelona entre Dalí i Françoise Hardy, a qui considera la més inquietant de les noies yeyé. L'episodi ajuda a entendre com anava de llançat per la vida François Rey, que fa dir a un dels seus personatges: «Jo m'admiro i, no obstant això, bec. Però jo sé per què bec. Per escapar de la mort. I en beure, cada dia faig un pas cap a ella». La reflexió filosòfica impregna aquesta obra, reveladora de la mentalitat de l'època i, és clar, esclava de la conjuntura, condemnada a envellir amb la mateixa celeritat que canvia la conjuntura: «La decadència —llegim en un dels abundants diàlegs— és quan una societat es torna incapaç d'imaginar el seu destí. Incapaç de situar-se en el futur. És el nostre cas, el cas de tot l'Occident. Els russos i els xinesos se situen en el futur. El planeta és d'ells, per a ells. Nosaltres estem acabats. I està bé així. Només ens queda el passat, que res pot ensenyar-nos, i el present que ens atemoreix». Rey no podia concebre que 37 anys després cauria el Mur de Berlín.

Amb *Les pianos mécaniques*, François Rey va ser finalista del premi Goncourt, i va guanyar el Prix Interallié de París. La novel·la es va traduir al castellà l'any 1972 —*Los organillos*— i s'ha anat reeditant periòdicament. També té edició anglesa, *The mechanical pianos*. L'autor, llicenciat en filosofia i que va abandonar el periodisme per dedicar-se a l'escriptura, s'havia donat a conèixer amb *La Fête espagnole* (1959). Més endavant firmaria *Le Rachdingue* (1967), d'on pren nom una famosa discoteca empordanesa. Entre altres assaigs, firma «*Dalí en su laberinto: ensayo comentado por Dalí*» (1975). Dario Ruiz Gómez escriu a «*Literatura, historia y circunstancia*» (Universidad del Valle, 2007) que Rey és «un bon novel·lista» que a *Les pianos mécaniques* «demostra aquest coneixement necessari de l'ofici per dosificar els punts culminants, mantenir l'interès de l'acció, crear personatges d'impacte, etc.».

Dos anys després de la primera edició francesa, Juan Antonio Bardem va traduir literalment de l'original francès i va titular *Los pianos mecánicos* l'adaptació de la novel·la a la gran pantalla. Encapçalava el cartell James Mason (en el paper del madur seductor), que onze anys abans havia rodat *Pandora* a Tossa de Mar. Ara interpretava el paper del galant de nit, gran bandarra festejador i amant irresistible.

>> *Un jove Rey en actitud reflexiva.*

Juan Antonio Bardem va traduir literalment de l'original francès i va titular *Los pianos mecánicos* l'adaptació de la novel·la a la gran pantalla

L'actriu Melina Mercouri, que més endavant seria ministra de Cultura grega, és Jenny, mentre que el paper de Vincent l'assumeix Hardy Krüger. La pel·lícula va tenir força ressò internacional, però, malgrat que fins i tot va ser present al Festival de Canes de 1965, no va satisfer la crítica, i la taquilla no va estar a l'alçada de les expectatives. El crític de cinema de *La Vanguardia* A. Martínez Tomás escrivia el 1965: «Con el film ha naufragado igualmente todo el equipo artístico. James Mason está —por lo mal— desconocido. Melina Mercuri tiene momentos en los que está horrible (...) sólo la Costa Brava, radiante y fastuosa, con sus rocas de ensueño, sus calas, sus trémulos azules, nos compensa». Era el punt de vista del diari del règim. El crític afegia: «Bardem ha incorporado las visiones de una Barcelona de aquelarre, que sin duda existe, pero sólo como una llaga que corroe a la ciudad y que por consiguiente no la representa». I és que unes escenes mostren la sòrdida i disbauxada vida nocturna del barri gòtic de Barcelona, amb imatges de la font de Canaletes. La resta del rodatge transcorre a Cadaqués. A les escenes finals, els cadaquesencs van quedar immortalitzats com a extres que corren a apagar foc. Hi ha una intervenció considerable de Jaumet Faixó. Com a *Pandora*, hi ha un breu diàleg en català: «No ploris, maco», intenta algú consolar un nen consternat. També hi surten Pere Giró i Enric Auger «Parlet».

Daniel Bonaventura és periodista.

A les escenes finals, els cadaquesencs van quedar immortalitzats com a extres que corren a apagar foc

SARDANA, TOROS I LÍDIA DE CADAQUÉS

François Rey s'alimentava de tot el que l'envoltava. L'Empordà de la tramuntana, els eriçons de mar i la pesca, els catalans i la sardana, que descriu com «el ball més seriós del món». També cita La Principal de la Bisbal, igualment com els toros, tan presents aleshores a la plaça de Girona, que també esmenta. Rey tot ho convertia en literatura. No se li va escapar la colpidora història de Lídia Noguera («Lídia de Cadaqués»), al poble considerada una bruixa boja. Eugeni d'Ors s'hi havia inspirat uns anys abans per escriure *La Ben Plantada*. A la novel·la, Lídia es transforma en Glòria, l'encarregada de la pensió, que espera eternament el retorn d'Eugeni d'Ors, substituït a la ficció per la figura de Picasso, només que s'anomena Pinero. Al pintor Pinero, Rey li fa dir, parlant sobre la vellesa: «Tinc la impressió que ho sé tot, però sempre fora del temps. El que sé ja no em serveix per a res. És una victòria inútil». Pinero torna i el mateix dia mor Glòria. Una novel·la, doncs, ambiciosa, amb reflexions profundes, fins a confeir una obra escrita amb voluntat de perdurar. D'alguna manera, Rey és un dels que va viure a redós de l'explotació comercial de la figura i obra de Dalí. Encara que el més diví de Cadaqués era, amb diferència, el pintor surrealista, François Rey, avui caigut en l'oblit, va tenir la seva quota mediàtica i, segons diuen, va aconseguir que tot un François Mitterrand quan feia carrera cap a l'Elisi fes nit a casa seva, a la vila dels artistes. Malgrat la profusió de referències a Catalunya, des de la cultura oficial francesa s'ha classificat Rey al sac dels escriptors francesos fascinats per l'Espanya de les passions amoroses.

>> *L'escriptor (dreta) en la seva salsa: de festa amb jovenetes.*

